

Пісні бандуристів гладили душу і викликали сльози в очах

Національна капела бандуристів України імені Григорія Майбороди, яка вже понад сто років несе світом красу української пісні під супроводом бандури, найтрадиційнішого українського музичного інструменту, вперше свою неперевершену музичну майстерність показала і в Словаччині в Кошицях і в Пряшеві на благодійних концертах «О, Україно! О, рідна ненько» на підтримку багатотраждальної та нескореної України. В заповнених залах Театру *Талія* в Кошицях

Києві за часів Української держави гетьмана Павла Скоропадського. Має свою неповторну творчу особливість – усі артисти співають і одночасно грають на бандурах і несуть в собі той прадавній ген українського кобзарства, що притаманний лише українському народу, і який, не дивлячись на всі намагання тоталітарних режимів знищити його, тільки загартувався та зміцнів. «В цьому році нам в листопаді буде 105 років. Колектив пережив дві війни, Першу світову,

Другу світову. Після Другої війни вона розкололася, частина лишилася в окупації під німцями, частина під радянською владою. Ті, що лишилися під німцями, пізніше втекли в Америку, де створили капелу бандуристів імені Шевченка в Детройті», – згадує певні моменти з історії капели Юрій Курач.

«Хоч наша програма має назву «О, Україно! О, рідна ненько!», вона не тільки патріотична, а приносить щось рідне, без чого ти жити не можеш. Як рідна мама твоя. Пісні будуть різні, пов'язані і з Україною і з рідною мамою. Пісні, які багато людей знає і мелодії, які знаєм від малку. Я б хотів, щоб люди ішли з цього концерту задоволені» – бажав собі перед концертом в Кошицях Юрій Курач і його бажання виповнилося на більше як сто відсотків.

Кожну з майже двох десятків пісень сприйняла публіка натхненими оплесками і вигуками «Браво» і достовірно можна сказати, що таких оригінальних концертів української пісні ще в нашому регіоні не було. Тому подяка належить і тим, які в короткому часі зуміли їх організувати. В

та Театру Олександра Духновича в Пряшеві пісні бандуристів гладили душу і викликали сльози в очах присутніх, які мистецтво капели сприйняли з великим натхненням.

Хоровий спів у супроводі ніжного сріблястого тембру бандур, театралізація кожної пісні створюють на концертах капели незабутнє враження, полоняють серця і душі всіх, хто хоч раз доторкнувся до джерел української пісні у виконанні капели. Від початку повномасштабної московської агресії проти України капела виконує благодійні тури з єдиною метою. «Зараз десять наших артистів воюють на війні. За

Кошицях диригент оперного театру Ігор та Святослав Довговичі у співпраці з Українським народним хором «Карпати» та Громадським об'єднанням «КАРПАТИ – КОШИЦЬ» в рамках проекту «Лети, наша пісню», який реалізується з фінансовою підтримкою Фонду підтримки культури нацменшин КУЛЬТМІНОР.

Організатором концерту в Пряшеві була Центральна рада СРУСР.

(Про концерт бандуристів в Пряшеві читайте в номері, – примітка редакції).

Святослав ДОВГОВИЧ.
Фото автора.

останніх вісім місяців це наша сьома поїздка за кордон, в основному їдимо в Польщу, та були і в Чехії, Австрії, Угорщині, Німеччині і тепер приїхали до Вас. Ми таким чином на благодійних концертах збираємо кошти на потреби наших артистів на фронті, які телефонують нам і просять дрони, батереї, шлеми, окуляри і інше. І ми їм купуємо. Наша місія культурна, але є і наша зброя, яка придає свою частку в нашу перемогу», – пояснює генеральний директор і головний диригент капели, народний артист України Юрій Курач.

Капела створена у 1918 році в

Внесок у міжкультурні взаємини

Його перекладають, і він перекладає. Мова йде про закарпатського українського письменника Василя Густі.

Нещодавно в ужгородському видавництві «Рік-У» з'явився 37-ий випуск серії «Між Карпатами і Татрами», в якому опубліковано віршовані твори Василя Густі у перекладі на словацьку мову. Автор перекладу – Валерія Юричко. Тетяна Ліхтей у передмові «На перехрестях культурних взаємин» наближує не тільки творчий доробок поета, але і його зацікавлення словацькою культурою.

Творчість Василя Густі добре знають і наші читачі. Вона неодноразово звучала на наших літературно-мистецьких імпрезах.

Василь Густі – автор поетичних збірок, як, наприклад – «Між берегами тиші», «Тиса камінь обтесала», «Березове колесо». «Полин гіркий, полин солодкий», «Зоря Біловезі», «Світанок у день Анни» та багатьох інших. Літературознавець Олександр Ігнатюк у зв'язку з його творчістю свого часу у передмові «Поезія на хвилях життя» (Густі В. П. Вибране. – Ужгород: ТИМПАНИ, 2019) написала: «Любити світ – через природу, людину, відчуваючи їхню красу, естетику праці, взаємозалежність – це й становить ту вітальну силу, що є основою і генетичної вдачі Василя Густі, і поетичного мислення митця».

Водночас треба сказати, що у творчому доробку поета є і

художній переклад. Свого часу він, наприклад, переклав книгу поезії словацького поета Йозефа Лайкерта «Дотик душі» та роман сучасного словацького письменника Віті Ставарського «Брудні черевки».

І у 37-ому випуску серії «Між Карпатами і Татрами» Василь Густі представив себе і як перекладач. Видання у його перекладі пропонує поезію словацького письменника Любомира Олаха.

Видання приносить і замітку про перекладача – Валерію Юричку. До речі, з її перекладами, зокрема української есеїстики, можна в сучасному часто зустрітися у словацьких літературних часописах.

(ІЯ)

Сім'я національних меншин розростається

Завдяки рішенням Уряду Словацької Республіки в'єтнамська громада стала чотирнадцятою національною меншиною в Словаччині. Сама по собі урядова декларація є не лише символічним актом, але й несе з собою конкретні зобов'язання з боку держави по відношенню до членів в'єтнамської громади. «Я стояв біля витоків ініціативи членів в'єтнамської меншини і завжди стверджував, що визнання прав тієї чи іншої меншини має бути наповнене конкретним змістом з боку держави. Права національних меншин мають бути не просто вітриною, а реальним інстру-

ментом зміцнення плюралізму, демократичних цінностей і, що найголовніше, інструментом зміцнення ідентичності тієї чи іншої спільноти.

Як Уповноважений Уряду та Голова Комітету у справах національних меншин та етнічних груп, я вітаю рішення Уряду і буду гарантувати, що в'єтнамська громада в Словаччині буде мати необхідну підтримку у відстоюванні своїх прав меншини», – сказав Уповноважений у справах національних меншин та етнічних груп Ласло Буковський.

Дж.: Пресреліз Уповноваженого у справах національних меншин.

Україна є, Україна буде...

Слова з тексту першої пісні концерту Національної заслуженої капели бандуристів України імені Г. І. Майбороди – «унікального явища культурної спадщини українського народу», як наводиться в інформаційній афіші капели.

Колектив очолює директор, художній керівник, народний артист України Юрій Володимирович Курач.

У п'ятницю, 15-го червня ц.р., в Театрі ім. О. Духновича в Пряшеві зійшлася публіка – домашні глядачі та й ті, яких війна в Україні змусила втекти від страхіття, що принесла зі собою. З перших тактів ці грімки слова заголовку статті об'єднали єдиною думкою всіх присутніх – не дозволити чужому чоботу наступити на волю і свободу України!

Ніжні та сильні почуття і переживання приносила публіці капела своїм професійним виконанням чудових українських пісень. Вони були даровані матерям, які чекають своїх синів з війни; «...тумани і роси – то мамині коси, що батька чекають з війни»; «рідна мати моя, ти ночей не доспала» – як не зворушитись при таких текстах пісень? А до того десь в тиші, яка на мить застоювала в залі, дитина присутньої в публіці жінки окликне «мамо!» Як не витерти слюзу, що потекла неконтрольовано краєчком ока...

Драматичний характер репертуару був відчутний і в пісні на підтримку Збройних Сил України.

Публіка в тишості піддавалась звукам бандури, кольорам музики, високій професійності гри. У капели є своя неповторна творча особистість – усі артисти співають і одночасно грають на бандурах. Не дихаючи можна було слідкувати за майстерністю одного з бандуристів, Сергія Захарця, який зачарував глядачів грою на старосвітській бандурі.

Гуцульська фантазія – номер у виконанні музичної групи викликав веселий настрій, прямо захотілось піти протанцювати гуцульську польку. Приемні почуття, спогади про своїх любих чоловіків, синів, коханих людей, викликали мелодії, які у нас добре відомі та які разом з капелою на сцені співала і публіка.

Не могла бракувати в репертуарі капели пісня «Два кольори», яку під диригентською паличкою співала і публіка, та співаючи не одне око знов зволожилось.

Хвилюючим було сприйняття пісні «Мам» у виконанні Деніса Кузіна, де слова

*Мам,
Ти мене вибач, що я став дорослим...
І вже минула сорок третя осінь
Як я побачив перший раз свій дім*

*...Мам,
А можна я до тебе завтра приїду
І ми на кухні не одну годину
Собі на різні теми посидим?*

знов нагадали, що в Україні йде війна і кожний син радий би вернутися додому, до своєї мами, до родини.

І про хлопців-риболовців і про козаків звучали пісні. Чергувались мелодії танцювальні зі серйозними, задумливими, зачарувували, захоплювали чудові голоси співаків та солістів зокрема, між ними однієї жінки – чудової співачки-солістки Дар'ї Новицької.

Все можна дізнатись про капелу бандуристів в інтернеті, ютубі, в інших соціальних мережах, але бачити і слухати капелу бандуристів у залі, де можна залучитись до співу, де бачиш лице виконавців, чуєш найкращі твори капели бандуристів, пісні, відомі давно і у нас на Словаччині, Пряшівщині тим паче, пісні, що вражають своїм внутрішнім духом – не вдається часто – це незаміниме враження, довготривале почуття краси і змісту пісні, яка вмiла полонити серця глядачів.

І тому в заключній частині концерту оплески стоячи не втихали, 40 бандуристів відходило зі сцени після того, як у Пряшеві принесли клаптик України, яку світ повинен зберегти від нищівного зла.

Зі словами подяки за позачергово чудовий і хвилюючий вечір та словами про підтримку України і з вірою в перемогу у війні виступив голова Центральної ради Союзу русинів-українців СР Павло Богдан.

Єва ОЛЕАР.

Вітаємо з ювілеєм Святославі Ніроді – 75

Юрист, довгорічний нотаріус, заодно великий шанувальник рідної культури. Довгими роками він активно включається у розвиток культури, успішно веде Міську організацію Союзу русинів-українців Словачької Республіки в Михалівцях.

Таким знають жителі міста Святослава Нірода.

Хоч зараз Святослав Нірода на пенсії, проте він і надалі проявляє активність і в громадській роботі, в тому числі в Союзі русинів-українців Словачької Республіки.

Його діяльність розпочалась у 60-х роках минулого століття, значну діяльність провадив в молодіжній та спортивній організаціях, зосереджених при прямишському Руському домі. В серпні 1968 р. він задокументував на фільмову стрічку в'їзд у Пряшів окупаційних радянських військ.

В 1987 році Святослав Нірода заснував і очолював українську організацію в Михалівцях. Є одним із засновників греко-католицького хору св. Йосифа при Монастирі отців редемптористів у Михалівцях, який виконує твори церковнослов'янською мовою.

Святослав Нірода довгими роками був членом Центральної ради Союзу русинів-українців СР, був делегатом від Пряшівщини на Першому Всесвітньому форумі українців у Києві. Для Радіо Свобода він готував регулярні радіопередачі про актуальні події в культурно-національному житті русинів-українців Словаччини, активно виступав з статтями в українській пресі Словаччини.

Без його участі і досі не обходиться майже жоден український фестиваль, концерт та вистава у Пряшеві, Свиднику, Бардієві чи Снині. Він щороку спонсорує фольклорний фестиваль у Підгороді Собранецького округу.

Часто його можна бачити і на фестивалях в Україні, на «Лемківській ватрі» у Ждині та інде. З Україною в'яжуть Святослава теж сімейні зв'язки, які він використовує і для громадської роботи.

В середині 60-х років зібрав доволі значну колекцію екслібрисів українських дисидентів, частина з яких увійшла в книжку Миколи Мушинки «Книжковий знак шестидесятників» «Бавнд Брук, США, 1972».

Святослав Нірода народився 29 червня 1948 року в Братиславі в родині нотаря Павла Ніроди (свідомого українця, уродженця закарпатської Синевирицини). Щоб дати своїм дітям українську освіту, батьки з трьома дітьми переселилися у Пряшів, де Святослав закінчив початкову й середню школу (нині З'єднана Основна школа і Гімназія ім. Тараса Шевченка). Юридичну освіту Святослав здобув в Університеті ім. П. Й. Шафарика у Кошицях 1976 р. Працював в державних нотаріатах у Пряшеві та Гуменному.

З нагоди життєвого ювілею бажаємо нашому ювіляру міцного здоров'я, успіхів в особистому житті і в громадській роботі.

Ред.

▲ Учні гуртка перед пам'ятником О. Духновичу.

▲ Ярослав Лехан з дочкою Лаурою.

ЕКСКАРСІЯ У МИНУЛЕ – ЯК НАРОДЖУЄТЬСЯ ХЛІБ

У селі Тополя живе пан Ярослав Лехан. Має проект: показує всім, як жили люди колись, як тяжко працювали, щоб могли жити.

І учні гуртка української мови ОШ Убля 16 червня

ділом. Дуже важко йому було, але поборов всі тяжкості і тепер гордиться своїм ділом. Шпакову хижку з 1891 року відремонтував у 2022 році і дав до такого виду, як виглядає тепер. Зробив на дворі дві печі, в котрих випікає хліб. Допомогає

▲ Діточки самі замісили хліб.

▲ Моделювання.

вирішили зайти в гості до нього. Тому що Тополя є відома тим, що тут народився О. Духнович, діти покладали до пам'ятника квіти. Лівія Ріганова зачитала вірш У Тополі.

Пан Лехан всіх щиро привітав і розказав, що до цього проекту його довів КОРОНАВІРУС. Не було роботи, тому вирішив зайнятися цим

йому вся сім'я, також донька Лаура. Господарить на двох дворах. На другому є у нього і домашні тварини. Діточки самі замісили на хліб. Поки він киснув, погостилися пирогами зі сметаною, вимолотили і почистили зерно, помололи його на кам'яному млинку, пересіяли. Між тим покладали пекти хліб. Потім ім пані Івета Качурова показала, як плетуться ошатки, в яких киснув хліб. А найліпше було на кінець. Діти дістали на стіл свіжий

▲ Учні з спеченим хлібом у кориті.

хліб, масло, сири, але маслом мало хто мастив, бо сам хліб був дуже смачний. Кожний узяв по кусочку покоштувати і своїм батькам.

Ми подякували за інтересну програму і поширюємо слова пана Лехана: «У Лехана туристи не голодують».

–МК–

▲ Зерно вибивали ціпами.

Пластуни Словаччини - на Святі весни в Лондоні

Наприкінці травня троє членів Союзу скаутів ПЛАСТ українсько-русинської на-

ставленням гуртків, співами та іграми. У неділю ми знову були на воді, але у нас також

були традиційні пластові заїняття, такі як спів, в'язання вузлів та впоряд. Найбільше нам сподобалися вузли, ми навчилися дещо нового, але дечому навчили і господарів. Ми з Олівером отримали чудовий адреналіновий досвід, плаваючи на маленькому човні для двох, і ми всі чудово провели час біля дальшої вечірньої ватри. Темою табору було море, тому до ватри прийшов Нептун з русалкою. Діти повинні були підготувати для них тематичні сценки - було дуже весело», - пояснює перебіг короткого триденного побуту Петро Беґені. «Після його завершення, ще

▲ Зліва Лівія Урам-Грицько, Петро Беґені та Олівер Леферович.

ціональності у Словаччині - старші пластуни Петро Алексей Беґені й Олівер Леферович та пластунка Лівія Урам-Грицько - разом з пластунами з Великобританії в останній четвер місяця травня відкрили сезон літніх таборів на традиційному «Святі Весни» поблизу англійської столиці Лондон.

За останні два роки дружні стосунки між українськими скаутськими організаціями Словаччини та Великої Британії поглибилися, а ПЛАСТ

▲ Відкриття Свята весни.

▲ Іскра на добраніч.

Великобританії вже двічі організував у Словаччині міжнародний зимовий табір «Школа льоду» з льододоління. «Саме в цьому таборі ми отримали запрошення бути учасниками відкриття сезону літніх таборів у Лондоні», - розповідає Петро Беґені.

«Ми дуже тішилися на цю поїздку і хочемо подякувати друзям з Англії за запрошення. Вони чудово подбали про нас, і в перший день ми разом із нашими двома друзями з Англії здійснили прогулянку містом і оглянули визначні пам'ятки - Букінгемський палац, Біг-Бен чи Лондонське око», - описує Петро початок побуту в Англії. Ознайомившись з Лондоном, наступного дня троє наших пластунів вирушили до табору в осередку «Bowmoor Sailing Club» неподалік містечка Лечлейд, що за кілька десятків кілометрів від Лондона.

«Після швидкої збірки розбудували намети, познайомилися і пішли до місцевого озера на водуводи. Одні на каяках, інші на вітрильниках. Ми втрюх пливли на півтонному човні з інструктором, який пояснював нам, як все працює, а також намагалися керувати човном. Як прийнято в таборах, перший день закінчився ватрою та пред-

▲ Учасники Свята Весни.

▲ На концерті до 70-річчя Квіткі Цісік в Братиславі.

перед від'їздом додому, ми встигли посидіти з друзями виховниками та обговорити не лише табір, але й те, як працює ПЛАСТ у Словаччині та у Великій Британії. Ми набралися з побуту в таборі багато нового досвіду, нових навичок, нових знайомств, але зокрема незабутніх вражень», - додає Петро Беґені.

Святослав ДОВГОВИЧ.

Полум'яна Квітка Цісік

В центрі Братислави у В-клубі на Площі Словацького національного повстання 5 червня 2023 року відбувся концерт до 70-ти річчя з дня народження та 25-ти річчя від смерті однієї з найбільш відомих представниць української діаспори, яка прожила все життя у Сполучених Штатах Америки, де вона і народилася як дочка емігрантів, точніше біженців зі Львова. Концерт, який організувало Словацько-українське товариство, за сценарієм та режисурою Марти Каконі, був присвячений незабутній Квітці Цісік.

Глядачі мали змогу познайомитись з її коротким, але дуже плідним життєвим шляхом посередництвом відеопроєкції. Дізналися про те, як під час війни у 1944-ому році молоді батьки Квітослави, скорочено Квіткі, виїхали зі Львова, де вони жили і деякий час переховувалися як від німців, так від радянської влади, але і російського солдата і сили, яку він ніс із собою. Совети заарештували, а потім убили дядька Квіткі, брата її батька Миколи. Тільки тому, що очолював організацію «Просвіта». Совети розправилися і з дідом Квіткі по татовій лінії. За те що куркуль, - відправили на заслання в Казахстан, де він і загинув.

Мати Іванна - вчителька - походила з відомої родини архітекторів на прізвище Лев.

Батько Квітослави, Володимир Цісік, професійний скрипаль, який до еміграції деякий час працював концертмейстером Львівської опери, а згодом викладачем в Українському інституті музики в Америці.

У чотири роки під керівництвом батька вона почала грати на скрипці, крім того, під фортепіанний супровід своєї сестри Марії, яка також деякий час була директором консерваторії в Сан-Франциско, вона навчалася балету в балетній школі відомої балерини Роми Прима-Богачевської.

Протягом тижня Квітка відвідувала стандартну американську школу, а по вихідних - школу українознавства в Озон Парку.

Як і більшість української молоді в еміграції, Квітка була членом організації Пласт, ходила в пластові табори, прилинула до чудових українських пісень, а тим і до любові до України, хоч до цього її вели і батьки, які її навчили і українську мову.

Квітка не пішла шляхом скрипальки, як хотілося б її батькам, але почала інтенсивно займатися співом в консерваторії, намагаючись стати оперною співачкою. Але дуже скоро її чекала популярність на ниві рекламного бізнесу під ім'ям Кейсі. На початку 80-х рр. її голос стає одним із найдорожчих у джінглах для радіо та телебачення, так само для різних відомих корпорацій. З 1982-ого року аж до самої смерті вона була єдиним голосом Ford Motor. Ця компанія задокументувала, що її голос було почуто понад 22 мільярди разів у їхніх рекламних роликах. Співпрацювала з Майклом Джексоном, Вітні Хюстон та іншими американськими зірками. Грала епізодичні ролі у фільмах, записує заголовну пісню до фільму «Ти осяєш моє життя», в оригіналі *You Light Up My Life*, яка отримала Оскар і Золотий глобус. Пісня також була номінована на премію в категорії «Пісня року», але через конфлікт з режисером фільму вона її не отримала, а її ім'я навіть вирізали з титрів фільму. За словами її чоловіка, це сталося, щоб уникнути інтимних пропозицій режисера.

Тоді Квітка записує власним немалим коштом (200 тисяч доларів) з найкра-

щими нью-йоркськими музикантами дві платівки українських пісень, першу в 1980 році під назвою *Квітка*, а в 1989 році другу під назвою *Два кольори*.

В Україні ці платівки викликали фурор. Але оскільки Цісік була в Україні

заборонена і через те, що співала і стрілецькі та повстанські пісні, вони потрапили в Україну нелегально і люди поширювали їх між собою.

Обидва альбоми були номіновані на премію в категорії сучасний фольк.

На концерті глядачі, крім цих цікавих фактів про геніальну Квітку, прослухали 15 найкращих пісень з її платівок, як *Два кольори*, *Черемшина*, *Пісня про рушник*, *Ніч яка місячна*, *Засвітали козаченьки*, *Ой видно село* та інші у виконанні чудових співаків Валерії Домінікової, Александри Мікушової, Миколи Ердика та Мартіна Мікуша. Якісний професійний супровід забезпечили музиканти - Бранко Ладіч - піано, Ігор Коцаба - скрипка, Ленка Сенковичова - гітара, Еуген Прохач - віолончель та Раймунд Каконі - акордеон та ударні.

Присутні мали також змогу бачити унікальні фрагменти з єдиного відеоінтерв'ю з Цісік українською мовою, яке записав на той час, побуваючи в США, керівник музичного ансамблю «Червона рута» Олександр Горностай.

Після проголошення незалежності України Квітка дуже хотіла дати концерт у Львові та випустити третій український альбом, але нічого з цього не здійснилося.

У 1992 році лікарі діагностували Квітці Цісік рак молочної залози з прогнозом кілька місяців життя. Ця крихітна жінка зростом всього 147 см, але надзвичайно сильна духом, прожила з цією хворобою ще сім років. Вона померла в оточенні сім'ї 29 березня 1998 року, за п'ять днів до свого 45-річчя, залишивши чоловіка та маленького сина Едварда Володимирова, який є сьогодні так само музичним митцем.

В Україні Квітку надзвичайно поважають за її величезну любов до України, хоч в Україні була лише один раз з матю у 1983 році в суворій таємниці. В її честь в Україні діє благодійний проект «Незабутня Квітка». У Львові на будинку, де жили її батьки, відкрито меморіальну дошку та є музей співачки, а так само в деяких містах є вулиці Квіткі Цісік - і це було сказано на концерті модераторами вечора Мартою Каконі та Михайлом Калиняком.

Останньою Квіткою записано пісню були *Журавлі*, тобто *Чуєш, брате мій*, яка нагадує її трагічну долю. Отож і концерт закінчився дуже символічно цією пісню у виконанні Александри Мікушової в обробці Любичі Чековської.

Дуже чутливий та прекрасний концерт залишив глибоке враження у глядачів, особливо тих, які про Квітку Цісік до сих пір знали зовсім небагато.

М. КАКОНІ.

Колекційний фонд СНМ – Музею української культури у Свиднику щороку поповнюється новими експонатами історичного, мистецького, літературного та етнографічного характеру. За останні 5 років музею вдалося придбати великий набір настінних текстильних вишивок-написів, що разом зі значно більшою приватною колекцією родини Михайла Шмайди дозволило підготувати цікаву етнографічну виставку під назвою «Дай мені, Яничку, яблучко, дам тобі своє серденько». Урочисте

▲ Під час огляду виставки.

«Дай мені, Яничку, яблучко, дам тобі своє серденько»

відкриття виставки відбулося 10 травня 2023 року у виставковому залі музею, на якому були

▲ Наталія Зубенко.

присутні також доньки нам всім добре відомого Михайла Шмайди з Красного Броду Люба Владика та Наталія Зубенко.

Виставка складається зі 140 текстильних вивісів, які вперше знайомлять відвідувачів із цією текстово-візуальною формою народного художнього вираження у виставкових просторах музею. Значну частину виставки становлять вишиті та друковані настінні вивіси, зібрані родинною Шмайдів із Красного Броду із регіону північно-східної Словаччини (Шапинець, Нижній Орлик, Свидник, Округле, Михалівці, Збій, Чемерне, Нижній Комарник, Нижні Репаші, Дрічна, Улицьке Криве, Кечківці).

Мода на текстильні вивіски прийшла до нас наприкінці 19 століття з Німеччини і, крім Австро-Угорщини, поширилася також у Нідерландах, Англії, Польщі та Україні. Шаблони створювалися в ремісничих майстернях, т. зв. технікою друку. У німецьких та австрійських фотожурналах кінця 19 століття вони виражали смаки жінок з вищих соціальних класів. Вивіси стали естетичним і простим доповненням в інтер'єрах житла середнього класу, а згодом з'явилися і в робітничих та селянських будинках.

Коли т. зв. чорні кухні з відкритою топкою перестали використовуватись, а почали користуватись плитами, кухня набула нового вигляду – в моду ввійшли світлі меблі, стіни були побілені, а господині стали прикрашати інтер'єр текстильними аксесуарами. Біля плит, за столами з емностями для води та біля лавок розвішували текстильні вивіси, які мали захищати стіну й водночас прикрашати кухню. Полиці у «шпайзі» чи в «креденці» прикрашали шаблонами для мережив, які також підбирали за кольором та смаком, щоб гармоніювали з безпосереднім інтер'єром.

Теми малюнків і текстів на дошках оголошень були дуже різноманітними. Переважали ті, що наголошували на домашньому та сімейному благополуччі, турботі господині про чоловіка, веденні домашнього господарства та чистоті, а також були мотиви кохання, були й релігійні. Адаже кому не відомий вислів: «Де Бог управляє, там і ведеться», або «Ревіли гори, шуміли ліси, Де наші молоді дні поділи...»

Релігійний мотив містить образотворчу композицію та текст у формі короткої молитви чи цитати зі Святого Письма. Світську тематику виражають загальноприйняті життєві норми та натхнення щодо забезпечення добробуту та родинного щастя, уривки з віршів, пісень, кухонні приказки та народна мудрість. Інші предмети показують становище жінки та чоловіка в

Вони потрапили до колекцій музею із села Шапинець. Інші експоновані текстильні вивіси походять з 1950-1970-х років.

Настінна вишивка мала, як правило, прямокутну форму і вишивалася за принтом на більш тонкому бавовняному полотні з полотняним або саржевим переплетенням; у більш ранній період на льняному полотні. Їх вишивали вручну дівчата, молоді, а також жінки старшого віку за заздалегідь намальованими чи скопійованими узорами. Для візерунків найчастіше використовували стібний стібком, доповнений гладдю або хрестиком. У багатьох випадках мотиви вишивали лише стібком або хрестиком. Для вишивання найчастіше використовувалися т. зв. бавовняні нитки, ватні кульки. Окантовка різноманітна. Краї обшивають білими нит-

▲ На фото (справа): Люба Владика, Ярослав Джоґанік, директор СНМ – МУК, Душан Владика.

сім'ї, працьовитість, відпочинок, патріотизм, прагнення любові, материнської любові, казкових героїв чи правил поведінки. Зустрічаються тут і дитячі персонажі, також поширені додаткові мотиви квітів, трав чи птахів.

На виставкових панно подано загальну характеристику досліджуваного матеріалу за способом виготовлення, кольором і технікою вишивання; зображеними мотивами, а й мовою, використаною в написах. Частину виставки є також перемальовані візерунки т.зв. мастури. Не завжди текстильні вивіси вишивали безпосередньо на вибитих візерунках. Папір, на якому малювали візерунки, у випадку старшого періоду – це щільніший обгортковий папір, а також папір, у який спочатку загортали взуття. Експоновані вишиванки витончено доповнюють встановлена старовинна кухня та предмети матеріальної культури, які були звичайними для кухонного середовища.

Найстаріші датовані твори датуються 1952 роком і зображують дівчину з парасолькою та жіночу фігуру зі зграєю голубів.

ками, гачком, але особливо фабричними візерунчастими синіми, червоними, чорними або зеленими стрічками з мотивами рослин, тварин, дітей або казкових героїв.

Мудрі думки, повчання та цитати на вишитих дошках прикрашали стіни наших кухонь. Але світ змінився, як і інтер'єр наших домівок. Вишиванкам уже не місце на сучасній кухні, але вони стали відчутним свідченням суспільних змін та модернізації способу життя людей та перетворень у їхніх домівках. У 80-90-х роках 20 століття дошки оголошень поступово зникають з побуту. Сьогодні ми можемо побачити їх, можливо, на базарах, у дачах як пам'ятний аксесуар інтер'єру.

Виставка, якою СНМ – Музей української культури вшановує творчість та особистість видатного українського етнографа, письменника та одного з перших співробітників музею Михайла Шмайди, завершилась 18 червня 2023 року.

Івета ВАСИЛЕНКО.
Фото Людмила Ражина.

Дбають про здоров'я пенсіонерів

П'ята міська організація Об'єднання пенсіонерів Словаччини, що працює при Словачько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві, старанно дбає про здоров'я своїх членів. Протягом цілого року організує для них рекондиційні перебування для укріплення здоров'я в різних курортах у Словаччині, як, наприклад, в Пештянах, Дудинцях, Високих Татрах, Тренчанських Теплицях та в Бардіївському курорті і курорті Штос. В цьому році у трьох тижневих змахах по 8 чоловік лікуються в будинку Дружба в Бардіївському курорті, 22 чоловік в Гармонії в Пештянах. У травні 10 наших членів лікувалось в 11-денній зміні в курорті Штос, недалеко Медзева та Ясова.

Курорт заснував в 1883 ро-

ці підприємець Компордай, по якому поіменований головний курортний будинок. В прекрасній природі, в лісовому середовищі, на свіжому повітрі, вже з першого дня перебування людина почуває високо позитивний вплив на свою дихальну систему і взагалі на свій організм. Працівники курорту стараються організувати для гостей різні розважальні акції, прогулянки в природі, танцювальні вечори, поїздки до музеїв у Медзеві, Смольнику та Ясові, щоб наблизити гостям історію курорту та околиці.

Хто тільки раз побуває в Штосі, напевно, вирішить хоч би ще раз до нього вернуться. За те належить велика подяка всім працівникам згаданого курорту.

Петро БЕГЕНІ.

3 листків календаря

Минає 145 років з дня народження Омеляна Невицького

Омелян Невицький (20. об. 1878, с. Вишня Ялова, за ін. даними – с. Шеметківці – 30. 12. 1939, м. Майнерсвілл, шт. Пенсильванія, США) – громадсько-політичний та церковний діяч у Словаччині та США. Чоловік письменниці Ірини Невицької.

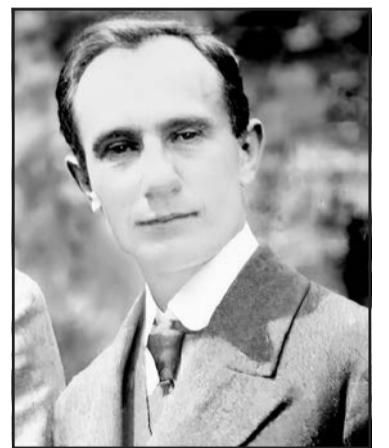
Закінчив Пряшівську і Будапештську духовні семінарії, Будапештський університет (1903). У тому ж році прийняв сан священника. Був парохом у с. Чичава, від 1909 р. – у с. Удол, водночас викладав у Пряшівській учительській семінарії.

8 листопада 1918 р. ініціював створення Руської Народної Ради у Старій Любовні, яку 19 листопада переведено до Пряшева. 1918 р. організував кілька народних віч у м. Бардіїв, Свидник, Меджилабірці, Гуменне, на яких прийнято резолюції про воз'єднання Закарпаття з Україною. Учасник Всекарпатського конгресу 21 січня 1919 р., один із ініціаторів створення товариства «Просвіта» в Ужгороді (1920). Голова Ліги русинів у Пряшеві (1919–21).

У 1919 р. відряджений до США для організації фінансової підтримки Закарпаття. Після повернення 1920 р. заарештований за звинуваченням у античехо-словацькій діяльності, незабаром звільнений.

З метою уникнути подальших арештів 1922 р. емігрував до США, де став священником Піттсбурзького руського екзархату (шт. Пенсильванія). Із розгортанням у Закарпатті державотворчих подій 1938–39

рр. організував і став головою Комітету оборони Карпатської України, що видавав відозви,

влаштував віча, збирав кошти для уряду Августина Волошина. У численних виступах постійно закликав до єдності закарпатських емігрантів, поділених на два табори – народовецький (укр.) і русофільський. Публікував вірші та оповідання в українській емігрантській періодиці.

–р–

Дж.: Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина (1999); ЕСУ; Вегеш М. Омелян Невицький – піонер національного відродження Закарпаття // Календар «Просвіти» за 1995. Уж., 1995; Вегеш М., Горват Л. Карпатська Україна 1938–1939 років в портретах. Уж., 2000.

